

УДК 947.7 (092)

Агеев В. В.

МИХАЙЛО БРАЙЧЕВСЬКИЙ: ІМПЛІКАТИВНА ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ЧАСУ

У статті розглядається світоглядна позиція та, одночасно, науковий метод Михайла Брайчевського - «імплікативна філософія», досліджуються його історіософські погляди - концепція циклічної зміни історичних епох, відтворення старих парадигм філософії на якісно новому рівні.

1

Михайло Брайчевський назвав свою світоглядну систему «імплікативною філософією» - мабуть, у нього справді були підстави особливо любити саме цю дію математичної логіки, саме через її застосування він намагається осмислити сучасну світобудову. По суті, цей метод не є новим - у гносеології він застосовується дуже давно, ще з часів становлення логіки в античності та середньовічній схоластиці; проте М. Брайчевському, застосовуючи його в осмисленні як історичних, так і суто космологічних явищ, вдалося досягти дещо незвичайних результатів. Цінність його історіософського дослідження незаперечна, що я покажу трохи далі, аналізуючи статтю «Середньовіччя та сучасність» [2].

У логіці імплікація - одна з чотирьох простих дій, які можна застосовувати щодо умовиводів; ко-

ротко її зміст описується формулою «якщо a , то b ».

Імплікація є істинною лише в одному випадку:

$$\begin{array}{l} 0 \rightarrow 0 = 1 \\ 0 \rightarrow 1 = 1 \\ 1 \rightarrow 0 = 0 \\ 1 \rightarrow 1 = 1 \end{array}$$

Ми бачимо, що другий член ставиться в залежність від першого, на практиці це виглядає так: «якщо буде дощ, я піду в кіно» - можливий лише один правильний розв'язок цієї проблеми. За Брайчевським, сенс усього Всесвіту через призму імплікативної системи виглядає як ствердження функції від аргумента - залежної змінної від незалежної. Класична імплікація є однозначною, для жодних сумнівів у ній немає місця,

але в реальності імплікація часто перетворюється з однозначної на диз'юнкцію, тобто має декілька можливих варіантів змісту. Класичним прикладом таких диз'юнкцій є славетні антиномії І. Канта в «Критиці чистого розуму»: «Бог є - Бога немає», «розум може пізнати буття - розум не може пізнати буття» - ці проблеми з допомогою одного лише здорового глузду (чистого розуму) «об'єктивно» вирішити не можна. М. Брайчевський вважає, що засіб перевірки цих імплікацій в сучасному світі є - це теорія ймовірності, але ця теорія не може давати однозначних висновків щодо онтологічних проблем, вона навіть не наближається до них і служить хіба що підписом ученого світу під визнанням власної неспроможності пізнати буття.

2

Серйозне зацікавлення викликає філософія часу Михайла Брайчевського.

У праці «Середньовіччя та Сучасність» автор розглядає світоглядні позиції сучасної західної цивілізації як такі, що, грубо кажучи, ніби повторюють уявлення епохи середньовіччя. Звичайно, тут не йдеться про повне наслідування й копіювання середньовічної схоластики, але певні паралелі можна провести. Концепція М. Брайчевського в загальних рисах збігається з цілком автономною теорією зміни й повтору культурно-історичних епох відомого українського філософа Віктора Петрова-Домонтовича і певною мірою нагадує концепцією Дмитра Чижевського. Пройшовши майже півтисячолітню епоху «нового часу», що виражалась у торжестві раціоналізму, тіла й природи над духом, Богом і вірою, торжестві позитивної науки над абсурдною вірою й містикою, цивілізація знову повертається до колишнього світогляду, тільки вже на якісно новому рівні, наступному витку спіралі поступу. Ще в позаминулому столітті почалась грандіозна переоцінка цінностей, якими ідеологи Ренесансу заперечували надбання всього середньовіччя й відроджували давно забуті ідеали античності.

М. Брайчевський доводить, що зміни торкнулися всіх сфер нашого життя: навіть найконсервативніший рефері - наука, що свого часу насміхалась над спробами алхіміків видобути золото з інших речовин, пафосно-серйозними описами душі церковних схоластів та містичними переживаннями аскетів, кажучи, що більших нісенітниць не можна вигадати, - сьогодні займається в лабораторіях перетворенням одних атомів на інші, в тому числі й

на золото, втілившись в життя прагнення тих-таки алхіміків. Досліджуючи психічні поля людини та трансперсональну психологію, вона нарешті наблизилась до пояснення душі та її специфічних переживань. Кризу світогляду нового часу бачимо скрізь - з логічного стійкого нерухомого космосу, де все було взаємопов'язано й пізнавано, в якому міг робити єдиноістинні умовиводи Сократ і володіти знаннями всіх наук Леонардо да Вінчі, людство поступово потрапило до Всесвіту, де немає стійкої об'єктивної реальності, яка б піддавалася законам логіки - фізика живе ймовірністю й схиляється до підозр у неможливості об'єктивного пізнання світу через проблему Спостерігача, що змінює світ своєю нервовою системою. Аристотелівська двозначна логіка вже не задовольняє вчених, річ не може бути лише істинна чи лише хибна - кіт Шрьодінгера може бути або живим, або мертвим, або живим і мертвим одночасно. Михайло Брайчевський говорить навіть про повернення до старої космологічної системи - всі сподівання колишніх століть на віднайдення в космосі інших живих мислячих істот поки що виявились марними - ми продовжуємо бути єдиними в світі, й, хоч і знаходимось в якомусь спіральному рукаві Галактики, все одно психічно перебуваємо в самому центрі космосу, бо ми єдині, хто його сприймає й досліджує. Не можу тут не навести одну цитату: «Розчарування у «здоровому глузді» становить хіба переважну рису наукової (та й не тільки наукової) думки ХХ століття. Крах раціоналізму - найвизначніший підсумок розвитку класичної науки, раціональної в своїй основі... і справді, ніщо так не заводить людину на манівці, як той горезвісний «здоровий глузд», яким так захоплювалися Рене Декарт і Бенедикт Спіноза. Колісь раціоналізму в теорії пізнання протистояв агностицизм - заперечення всемогутності розуму тягло за собою сумніви щодо здатності людини досягнути навколишній світ. Нині розуму протиставлений парадокс, тобто своерідний антирозум, могутність якого, однак, не поступається силі прадавнього ratio» [1]. Не можна не згодитися, що у вченого були всі підстави для таких рядків, адже після краху об'єктивної істини в минулому столітті формула Тертуліана «вірую тому, що абсурдно» не видається такою вже й божевільною, - в досить абсурдному світі сучасності, як показали Камю й Сартр, це природно й нормально.

1. Брайчевський М. Вибрані твори.- К.: КМ Academia, 1998.

2. Брайчевський М. Вступ до історичної науки.- К.: КМ Academia, 1995.

V. V. Ageyev

MYKHAYLO BRAYCHEVSKY: THE IMPLICATIVE PHILOSOPHY AND THE PHILOSOPHY OF TIME

The article considers world view and simultaneously the scientific method of Mykhaylo Braychevsky - «the implicative philosophy». Historiographical idea, the concept of cyclic changes of historical epoches, the revival of old philosophical paradigms on the new level, is explained.